

SHNB

SOCIETAT D'HISTÒRIA
NATURAL DE LES BALEARS

La Societat d'Història Natural de les Balears a través de les seves actes

Algú ha dit que la realitat és allò que el secretari deixa constància damunt d'una acta, jo no ho crec així; la realitat és molt més complexa i rica, i ha de contemplar-se des de molts de punts de vista, donç presenta quasi tantes cares com observadors. En aquest sentit, les actes d'un organisme col·lectiu i plural com la Societat d'Història Natural de les Balears (SHNB) reflexen una part de la realitat i permeten reconstruir, si més no, la visió que de nosaltres mateixos, com a socis, en tenim. Així, aquestes notes es limiten a una visió personal de la història de la SHNB a través de les seves actes.

La Societat neix oficialment el dia 4 de setembre de 1954, ara fa 40 anys, al ser autoritzada pel *Ministerio de Gobernación*, el 2 d'agost del mateix any. Eren temps de dictadura i tot havia d'estar lligat i ben lligat. Els organitzadors constitueixen la Societat al Col·legi de Farmacèutics de Balears signant tots ells la primera acta i escollint la primera Junta Directiva. Hi figuren els següents:

Joan Bauzà	President
Arturo Compte	Tresorer
Joan M. Garcias	
Marià Jaquotot	Bibliotecari
Teresa Valls	
Antoni Barceló	
Pere Balle	
Miquel Oliver	
Andreu Crespí	Vocal 2on.
Andreu Muntaner	Vocal 1er.
Joan Otero	
Jaume Busquets	
Josep Rosselló	
Joan Cuerda	Secretari

També hi apareix com Vocal 3er. en Llorenç Garcias, que no consta com a organitzador, però que ja hi figura al primer llista de socis, que en nombre de cinquanta inclouen a entitats com l'Acadèmia de Ciències de Montesión, l'Escolasticado dels PP Teatins o la Caixa de Pensions.

Ben aviat, els acords que es prenen, ja a la seu de l'Estudi General Lluà, donen testimoni dels objectius que animen a la Societat. Les publicacions científiques constitueixen l'ànima de la SHNB, tant en l'edició del Bolletí que hores d'ara, a quaranta anys de la seva fundació, ja ha assolit el volum 37, com en els intercanvis amb altres societats d'arreu del món. Així, en la primera reunió ordinària ja es va aprovar establir intercanvis de publicacions amb la Societat d'Història Natural de Tunísia, i dos mesos més tard s'anomena la primera Junta de Publicacions.

En aquesta primera etapa, l'increment d'associats és impressionant, tant per part de particulars com per part d'institucions i aquest fet reflexa l'oportunitat de la seva creació. Entre els organismes associats no ens resistim a citar l'Ajuntament de Pollença i el Club Pollença, la Jefatura d'Obres Públiques, l'Institut Francès, l'Acadèmia Mercantil de Pollença, l'Ajuntament de Palma, el Museu Costa i Llobera, l'Enginyer en Cap d'EMAYA, el Seminari Conciliar, el Museu Regional d'Artà, el Foment del Turisme i diversos Enginyers de Mines.

Prest, aquest ímpetu inicial es tradueix en una segona exposició de Ciències Naturals que té lloc a Sóller; la primera, també patrocinada per la Caixa, va ser el germen de la Societat. Al cap d'un any de vida ja es parla a la Junta Directiva d'una de les curolles que tots els socis portem dedins: la creació d'un Museu d'Història Natural. La primera proposta va ser la de fer un Museu Municipal d'Història Natural en el Castell de Bellver; en les negociacions s'oferiren totes les col·leccions i l'assessorament tècnic dels socis a canvi d'una assignació fixa per a la publicació del Bolletí. Aquestes propostes se repetiren diverses vegades i en diverses formes al llarg de la vida de la Societat, i és ben segur que a molts del nostres consocis els hi sonen familiars.

A través de les actes de la Societat se poden reconèixer diversos cicles que sempre s'inicien amb molta força, participació i molts projectes, i que, en la lluita per aconseguir la seva realització, condueixen a una mena de rutina que sortosament és trencada per l'inici d'un nou cicle amb la força de noves persones.

No obstant, per davall d'aquestes empentes i estancaments successius -i possiblement amb una valoració que sols amb el temps apreciarem- hi ha un treball quotidià, constant, per treure endavant el Bolletí, els intercanvis i la Biblioteca, un treball ingrat que només ha estat possible gràcies a les ajudes econòmiques rebudes, i sobretot a la feina dels socis -molts- que ha format les distintes Comissions de Publicacions. Es obligat citar en representació de tots ells als consocis Guillem Colom, Miquel Oliver, Miquel Duran, Guillem Mateu, Joan Cuerda, Lluís Pomar, Guillem Ramon i Joan J. Fornós com successius Directors/ Presidents de la Junta de Publicacions; a Marià Jaquotot, Andreu Muntaner, Lluís Gasull, Rafel Adrover, Antoni Rigo, M. Antònia Soberats i Martín Llobera com a Bibliotecaris i a la Diputació Provincial de Balears, a l'Ajuntament de Palma, a l'Institut d'Estudis Baleàrics, a la Caixa i a Sa Nostra com patrocinadors actius del Bolletí.

La primera etapa de la Societat s'extén des de 1954 a 1959 i es caracteritza per un gran esforç de captació de socis; sembla com si una societat civil, àvida

de participació en projectes col·lectius al marge dels estrets camins oficials, es volcàs sobre una institució que obre nous camins.

Els anys cinquanta acaban amb un esforç per constituir les anomenades col·leccions d'estudi, formades per donacions diverses, i que les dificultats per mantenir-les en les condicions adequades han malmés la seva conservació, o han fet impossible la seva acceptació en condicions a Palma.

Les actes de la SHNB donen poca informació del període 1960 a 1967: l'activitat de la Societat queda limitada a una reunió anual en la que la reelecció quasi automàtica de la Junta és l'únic acte enregistrat.

La renovació de la presidència amb la substitució del Dr Guillem Colom pel Dr Guillem Mateu obrí una nova etapa de la Societat que al final dels anys seixanta es caracteritza pels esforços per aconseguir un local social en condicions.

Als inicis dels anys setanta les actes recullen la incorporació dels anomenats *joves*, que amb una gran preocupació per la natura i la biologia, intenten modificar la línia geològica, predominant als anys cinquanta i seixanta. Així, al febrer de 1971 les actes de la SHNB relaten textualment: *asistió a la reunión un joven, J.A. Alcover, solicitando reuniones más frecuentes para una serie de jóvenes deseosos de trabajar en diferentes aspectos de la Historia Natural*. Al mes següent es diu: *El grupo de jóvenes amantes de la Naturaleza, aficionados principalmente a Ornitología y a Espeleología, algunos de ellos pertenecientes a Adena, asistieron a la reunión solicitando pertenecer a la SHNB como sección juvenil*. Entre els membres que s'incorporen a la Societat donant sava nova hi figuren entre d'altres Joan Mayol, Jesús Jurado, Miquel Rayó, Josep A. Alcover, Joan Pons, Joaquín i Angel Ginés.

Tot d'una es varen crear seccions d'Ornitologia, d'Espeleologia i de Vertebrats que posen en marxa una activitat frenètica -fins a desset reunions en el 1972- per la qual no sembla estar preparada la Societat. Així, i de forma involuntària, es afavorida la creació del Grup d'Ornitologia Balear, peça fonamental de la conservació de la Natura a les Balears.

Durant els anys setanta se plantejaren alguns dels debats que encara ara són vigents: quines haurien de ser les relacions amb les institucions autonòmiques, amb l'Institut d'Estudis Baleàrics o amb la jove Universitat?. A finals de la dècada, i curiosament coincidint amb un nou increment del número de socis, es va produir una crisi d'identitat acompanyada de llargues discussions sobre el paper que ha de jugar la Societat; a més, o com la seva conseqüència són manifestes les dificultats per trobar candidats a la renovació de la junta Directiva.

Els anys vuitanta s'iniciaren amb voluntat de canvi i la presidència del Dr Lluís Pomar, que al 1984 va ser substituït per D Joan Cuerda. Els problemes econòmics -sempre presents- per tirar endavant el Bolletí semblen superar-se gràcies a les ajudes continuades de l'Institut d'Estudis Baleàrics i de Sa Nostra. Finalment, al 1984, i possiblement fruit de l'impuls democràtic que afectava al país, es varen presentar per primer cop candidatures no consensuades a la Junta Directiva.

A partir de 1988, la síntesi dels fets registrats a les actes de la Societat hem resulta molt més difícil. Potser me condiciona la meua implicació directa com a

President o tal volta també m'influeix l'excesiva proximitat temporal dels fets. No obstant, sí que puc afirmar que els esforços per obrir la Societat a la societat i per col·laborar amb altres institucions ens dugueren a descuidar el Bolletí que retrasà injustificadament la seva aparició anual.

A la darrera etapa, consolidat de nou el Bolletí gràcies a la renovació de la Junta de Publicacions, trobem el temps necessari per mirar enrera i constatar tanmateix que fills dels nostres pares, els nostres negits són els seus i les nostres limitacions i èxits també són les seves. Així, repassant les actes veiem com els debats es repeteixen periòdicament.

El 1958 ja varen redactar-se els primers estatuts del *Museu de la Societat*. A l'any següent es varen fer gestions amb D Bartomeu March per a la creació d'un Museu d'Història Natural amb un Jardí Botànic, Parc Zoològic i Aquàrium annexe. Es va pensar que el conjunt podria ser visitat per nombrosos turistes que serien la font d'ingressos principal per al seu manteniment.

El 1977 es va col·laborar amb l'Ajuntament de Palma en el montatge d'una Sala d'Aspectes Naturalístics al Castell de Bellver. El 1985 es va presentar un projecte de Museu d'Història Natural per a les Balears. La realitat del Museu de Sóller celebrada tant per la Societat com institució, com pels nombrosos consocis que hi col·laboren.

La Societat d'Història Natural de les Balears va fer una aposta decidida per a la creació d'una *Universitat* a les Balears. Des de 1968 la Societat va participar en la Campanya en pro de la Universitat, oferint la seva col·laboració i la seva Biblioteca. Al 1972/73 les estretes relacions existents entre les dues institucions culminen en un conveni de col·laboració entre la Societat i la Facultat de Ciències. L'any 1974 el Dr Guillem Colom va esser anomenat Professor Honorari de la mateixa Facultat de Ciències.

La situació descrita en relació amb la Universitat es repeteix amb l'*Institut d'Estudis Baleàrics*. Durant 1970 la Societat va recolzar el projecte per a la formació de l'Institut d'Estudis Baleàrics, al qual s'hi considera adherida, des del 1980, sense pèrdua de la seva entitat jurídica.

Les relacions amb l'*Estudi General Lul·lià* han estat també molt estretes. Des de la quarta reunió de la primera Junta Directiva (desembre del 1954) la seu de la Societat ja és al Lul·lià i probablement no sabrem agrair prou les facilitats que de forma constant rebem d'aquesta entitat que considerem també nostra.

Són molt nombroses les *activitats científiques i divulgatives* en les que ha participat o organitzat la Societat en els seus quaranta anys de vida i, encara que sense pretendre ser exhaustiu, és obligat ressenyar les següents:

- 1956.- Excursions de camp en col·laboració amb les universitats d'Argel i de Marsella.
- 1957.- Congrés Internacional per a l'Estudi del Quaternari i Exposició Monogràfica del Quaternari Balear
- 1958.- Exposició de dibuixos de plantes a color a càrrec de Colette Martín. Sessions de Cinema científic amb pel·lícules culturals dels EEUU.

- 1968 al 71.-Cicles de conferències anuals.
- 1971.- Acte de germanor amb la Sociedad Ornitológica.
- 1972.- Excursió a l'illa de Cabrera en la que es va alliberar una tortuga marina enviada des de Madrid per ADENA. Excursions a l'Autosafari i a Platges quaternàries de Mallorca.. Exposició d'Aus anellades i de Bibliografia ornitològica a la Sala Sant Felio.
- 1975.- Jornades de Bioespeleologia a la Fundació Dragan.
- 1976.- Jornades Científiques en col.laboració amb la Societat Catalana d'Història Natural i la Societat Catalana de Biologia amb una excursió a l'illa de Cabrera.
- 1978.- Cicle de Conferències "Petroli i Energia" a la Fundació Dragan.
- 1982 al 85.-Cicles de Conferències-col.loqui amb participació de la Universitat de les Illes Balears, la Universitat de València i la Universitat de Barcelona (28 sessions en total).
- 1984.- Exposició sobre els Fongs de les Balears en col.laboració amb la Universitat. Trobada sobre Conservació de la Naturalesa en les Illes Balears en col.laboració amb el SECONA.

Per acabar aquesta relació hem de fer esment de les darreres activitats que venen realitzant-se de forma més o manco periòdica. Així, es fan Itineraris de Natura i cicles diversos de conferències divulgatives ("Aventures de la Societat" o "Els dijous a la Societat"), es col.labora en les "Mostres de Bolets" i s'organitzen les I i II Jornades del Medi Ambient, amb la UIB, el congrés de la Associació Europea de Cetacis, amb la UIB i la UB, les Jornades de Biologia, amb la Universitat Catalana d'Estiu i la ICHN i les Jornades de Conservació a Menorca amb el Institut Menorquí d'Estudis i el GOB.

La investigació de la Natura és absolutament inseparable de la *conservació*, i una Societat de naturalistes ha de ser conservacionista encara que no ho volguéssim. La conservació de la Natura sempre a figurat com objectiu de la SHNB, i el paper catalitzador que aquesta Societat a jugat ha estat durant molts anys insubstituïble.

Tant prest com al gener de 1958, la Societat ja va preparar un projecte d'investigació sobre la "Sistemática i Biología de las Marismas del Prat de Sant Jordi", que finalment no es va realitzar. Com seria la protecció d'aquesta zona si aquest projecte s'hagués portat a bon fi?, ben segur que no la mateixa. També al 1958, el Sr Orell, per encàrrec de la SHNB, va intentar protegir les plantes endèmiques del Puig Major amenaçades aleshores per les obres de la base militar. És quasi el que avui en dia anomenariem una avaluació d'impacte ambiental amb mesures correctores !. El 1959 se fa un debat sobre la conveniència de dotar al Bolletí d'una secció de Ciència Aplicada. El 1969 les actes recullen la preocupació de la junta per la salinització de les aigües subterrànies. Durant l'any 1970 la Societat participa en el Patronat d'Excavacions Submarines, mentres que al 1972, animats per l'anomenada *Secció Juvenil* es va participar en campanyes

d'anellaments de falcons i en protecció del **cóndor mallorquí**, a més a més d'un cens de fauna aquícola.

Els germans Ginés varen presentar, al mateix 1972, el catàleg de cavitats. El Sr Rayó va informar sobre les seves 100 hores d'observació d'un niu de voltor mallorquí a Pollença. Així mateix, al 1972 es va debatre l'actuació lamentable d'alguns excursionistes que dificulten la possibilitat de fer investigacions científiques de camp. Ja al 1973, queda constància a les actes de la Societat de la feina de divulgació i mentalització referent a l'amor, respecte i protecció de la Naturalesa, feta a la premsa local, pels membres de la Secció Ornitològica. S'encarrega al Sr. Mayol continuar en aquesta tasca dirigida als alumnes dels centres escolars. A més, se suggereix l'elaboració de rutes científiques per als professors d'EGB.

A l'any 1975 se proposa la creació d'un parc marítim a Cabrera, que hauria de ser similar al que s'ha fet a Banyuls-sur-Mer. Al 1976 se participa en el "Libro Rojo de Comarcas de Interés Nacional amenazadas de destrucción". Durant l'any 1978 es va fer una campanya per aturar la venda indiscriminada de Garballó. A partir dels anys vuitanta i sobre tot als noranta, l'adhesió de la SHNB a les campanyes de protecció es ja permanent. Testimoni ben recent es la sèrie de Monografies de la Societat en la que el llibre sobre la Història Natural de l'Arxipèlag de Cabrera hi destaca plenament.

El recorregut històric sobre les actes de la Societat és infinit i hom podria escriure planes i planes. Malgrat això, me tornen les paraules del principi: les actes només reflexen una part de la realitat i de ben segur que cada un dels socis hi té una visió distinta a la meua dels fets que hi he relatat. No obstant, quaranta anys són un bon grapat, ha passat de tot, i hem d'esperar que quaranta anys més vinguin i altres naturalistes es vegin reflexats, en defectes i virtuts, en les nostres actes. Tant de bo!.

Palma, 3 de febrer de 1994

Antoni Rodríguez Perea
Dept. Ciències de la Terra
Universitat de les Illes Balears